

UDK: 821.163.4 (497.6).09 Buturović, Đ. “ 19/20 “
Izvorni naučni rad
Primitljeno: 31. 7. 2026.
Prihvaćeno: 24. 8. 2026.

UDK: 821.163.4 (497.6).09 Buturović, Đ. “ 19/20 “
Original scientific paper
Received: 31. 7. 2026.
Accepted: 24. 8. 2026.

Dr. sc. Amira Dervišević, red. prof.

Pedagoški fakultet Univerziteta u Bihaću

Dr. sc. Amira Dervišević, professor

Faculty of Pedagogy, University of Bihać

Nirha Efendić, dr. Viša naučna saradnica

Zemaljski muzej BiH

Nirha Efendić, dr.

National Museum of Bosnia and Herzegovina

Naučni opus Đenane Buturović: između historije, usmene književnosti i kulturnog pamćenja¹

The Scholarly Oeuvre of Đenana Buturović: Between History, Oral Literature, and Cultural Memory¹

Akademkinja prof. dr. Đenana Buturović (1934–2012) pripada najznačajnijim bosansko-hercegovačkim istraživačima usmene književnosti. Svojim naučnim radom dala je izuzetan doprinos proučavanju bošnjačke usmene epike, balade i proze, pri čemu je posebno unaprijedila razumijevanje odnosa između historijske zbilje, kolektivnog pamćenja i usmenoknjiževnog oblikovanja. Cilj rada jeste analizirati i vrednovati doprinos Đenane Buturović razvoju nauke o usmenoj književnosti kroz njena autorska i autorsko-priredivačka djela. Primjenom deskriptivne, analitičke i komparativne metode razmatraju se najznačajnije knjige i studije, s

Academician Professor Đenana Buturović, PhD (1934–2012), ranks among the most distinguished Bosnian and Herzegovinian scholars of oral literature. Through her scholarly work, she made an outstanding contribution to the study of Bosniak oral epic poetry, ballads, and oral prose, significantly advancing the understanding of the relationship between historical reality, collective memory, and the processes of oral literary creation. The aim of this paper is to analyse and evaluate Đenana Buturović's

¹ Rad je jednim dijelom nastao na osnovu izlaganja pod naslovom *Doprinos akad. prof. dr. Đenane Buturović proučavanju bošnjačke usmene književnosti*, predstavljenog na naučnom skupu posvećenom obilježavanju desete godišnjice od smrti akademkinje prof. dr. Đenane Buturović, koji je 2022. godine organizirao Institut za bošnjačke studije Bošnjačke zajednice kulture „Preporod“. Za potrebe ovog izdanja tekst je u znatnoj mjeri proširen, dopunjen novim uvidima i literaturom, te metodološki i strukturno prerađen.

¹ This paper is partially based on a presentation entitled ‘*Doprinos akad. prof. dr. Đenane Buturović proučavanju bošnjačke usmene književnosti*’ (‘Contribution of Academician Prof. Dr. Đenana Buturović to the Study of Bosniak Oral Literature’), delivered at the conference organized in 2022 by the Institute for Bosniak Studies of the Bosniak Community of Culture ‘Preporod’ to mark the 10th anniversary of the death of Academician Prof. Dr. Đenana Buturović. For the purposes of this publication, the text has been substantially expanded, supplemented with new insights and additional literature, and revised both methodologically and structurally.

posebnim osvrtom na istraživanja Hörmannove zbirke, bošnjačke usmene epike, teme Morića te usmene proze. Rad pokazuje da je Buturović uspostavila metodološki utemeljen pristup proučavanju bošnjačke usmene književnosti, povezujući književnoteorijsku, folklorističku, kulturnohistorijsku i kulturnoantropološku perspektivu. Njen naučni opus predstavlja jedno od ključnih uporišta savremene bosanskohercegovačke folkloristike i nauke o književnosti.

Ključne riječi: Denana Buturović, bošnjačka usmena književnost, usmena epika, usmena balada, usmena proza, folkloristika.

Uvod

Akademkinja prof. dr. Denana Buturović (1934–2012) zauzima istaknuto mjesto u razvoju bosanskohercegovačke folkloristike i nauke o književnosti. Tokom višedecenijskog naučnog rada, sistematski je istraživala različite oblike usmene književnosti, pri čemu je najveći doprinos ostvarila u proučavanju bošnjačke usmene epike. Zahvaljujući metodološkoj dosljednosti, oslanjanju na terensku i arhivsku građu te povezivanju književnohistorijskih, folklorističkih i kulturnoantropoloških pristupa, njena istraživanja značajno su unaprijedila razumijevanje razvoja i poetike bošnjačke usmenoknjiževne tradicije.

Posebnu vrijednost njenog opusa predstavlja činjenica da usmenu književnost nije promatrala isključivo kao književni fenomen nego i kao važan oblik kulturnoga pamćenja i historijskog iskustva. Polazeći od autentične usmenoknjiževne građe, nastojala je objasniti složen odnos između historijskih događaja, kolektivnog pamćenja i procesa usmenoga poetskog oblikovanja. Takav pristup omogućio joj je da otvori nova pitanja o autohtonosti, kontinuitetu i poetičkim osobitostima bošnjačke usmene

contribution to the development of oral literature studies through her authored works and edited scholarly publications. Using descriptive, analytical, and comparative methods, the paper examines her most important books and studies, with particular emphasis on her research on Hörmann's collection, Bosniak oral epic poetry, the Morić's theme, and oral prose. The analysis demonstrates that Buturović established a methodologically grounded approach to the study of Bosniak oral literature by integrating literary-theoretical, folkloristic, cultural-historical, and cultural-anthropological perspectives. Her scholarly oeuvre represents one of the principal foundations of contemporary Bosnian and Herzegovinian folklore studies and literary scholarship.

Keywords: Denana Buturović, Bosniak oral literature, oral epic poetry, oral ballads, oral prose, folklore studies.

Introduction

Academician Prof. Dr. Denana Buturović (1934–2012) occupies a prominent place in the development of Bosnian and Herzegovinian folkloristics and literary scholarship. Over the course of her decades-long scholarly career, she systematically studied various forms of oral literature, making her greatest contribution to the study of Bosniak oral epic poetry. Due to her methodological consistency, reliance on field research and archival materials, and the integration of literary-historical, folkloristic, and cultural-anthropological approaches, her research significantly advanced the understanding of the development and poetics of the Bosniak oral-literary tradition.

A particular value of her scholarly oeuvre lies in the fact that she did not view oral literature exclusively as a literary phenomenon, but also as an important form of cultural memory and historical experience. Drawing on authentic oral-literary material, she sought to explain the complex

književnosti, ali i da preispita pojedine dotadašnje stavove o njenom razvoju.

Cilj rada jeste analizirati znanstveni doprinos Đenane Buturović proučavanju bošnjačke usmene književnosti, s osvrtnom na metodološke osobitosti istraživanja i njihovo mjesto u razvoju bosanskohercegovačke folkloristike. Posebna pažnja posvećena je istraživanjima usmene epike, balade i proze, kao i metodološkim obilježjima njenog naučnog pristupa. U radu su primijenjene deskriptivna, analitička i komparativna metoda, s namjerom da se pokaže mjesto koje opus Đenane Buturović zauzima u razvoju savremene bosanskohercegovačke nauke o usmenoj književnosti.

Naučni rad

Prohodeći kroz teorijske, književnohistorijske i kritičke radove o bošnjačkoj usmenoj književnosti 20. stoljeća, Aiša Softić u radu *Razvoj bošnjačke nauke o usmenoj književnosti* zaključuje da su, prema obimu istraživanja, širini naučnog zahvata i dubini razumijevanja usmenoknjiževnog fenomena, najznačajnije rezultate ostvarili Hatidža Krnjević, Đenana Buturović i Munib Maglajlić (Softić, 1998: 51–73). Takva ocjena nije rezultat samo bogate bibliografije ovih autora nego i njihovog presudnog utjecaja na oblikovanje savremene bosanskohercegovačke folkloristike.

Naučni put Đenane Buturović najvećim je dijelom vezan za Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine u Sarajevu, instituciju u kojoj je ostvarila najznačajnije rezultate svoga istraživačkog rada. Radeći na bogatoj rukopisnoj i arhivskoj građi Muzeja, razvila je istraživački pristup zasnovan na neposrednom radu s izvorima, kritičkom preispitivanju dotadašnjih saznanja i povezivanju književne, historijske, etnološke i folklorističke

relationship between historical events, collective memory, and the process of oral poetic formation. This approach enabled her to raise new questions concerning the indigenous character, continuity, and poetic characteristics of Bosniak oral literature, while also reassessing certain previously held views about its development.

The aim of this paper is to analyse Đenana Buturović's scholarly contribution to the study of Bosniak oral literature, with particular attention to the methodological characteristics of her research and their place in the development of Bosnian and Herzegovinian folkloristics. Special attention is paid to her research on oral epic poetry, ballad, and prose, as well as to the methodological features of her scholarly approach. The paper employs descriptive, analytical, and comparative methods, with the aim of demonstrating the place occupied by Đenana Buturović's oeuvre in the development of contemporary Bosnian and Herzegovinian scholarship on oral literature.

Scholarly Work

Reviewing theoretical, literary-historical, and critical works on Bosniak oral literature from the 20th century, Aiša Softić concludes in her study 'Razvoj bošnjačke nauke o usmenoj književnosti' ('The Development of Bosniak Scholarship on Oral Literature') that, in terms of the scope of their research, breadth of scholarly inquiry, and depth of understanding of the oral-literary phenomenon, the most significant results were achieved by Hatidža Krnjević, Đenana Buturović, and Munib Maglajlić (Softić, 1998: 51–73). This assessment is not based solely on the rich bibliographies of these scholars, but also on their decisive influence on the shaping of contemporary Bosnian and Herzegovinian folkloristics.

Đenana Buturović's scholarly career was largely connected with the National

perspektive. Dio svoje akademske karijere provela je i kao redovna profesorica predmeta Usmena književnost na Fakultetu humanističkih nauka Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru, gdje je rezultate svojih istraživanja prenosila novim generacijama studenata.

Naučni opus Đenane Buturović obuhvata autorske monografije *Studija o Hörmannovoj zbirci muslimanskih epskih pjesama*, *Bosanskomuslimanska usmena epika*, *Morići – od stvarnosti do usmene predaje* i *Morići – smisao sjećanja i pamćenja*. Riječ je o djelima koja predstavljaju temeljna uporišta za proučavanje bošnjačke usmene književnosti, posebno usmene epike i balade. Pored monografija, značajan dio njenog rada čine antologije, hrestomatije i kritička izdanja, među kojima se izdvajaju *Antologija bošnjačke usmene epike*, *Narodna književnost Srba, Hrvata, Muslimana i Crnogoraca*, priređena zajedno s Vlajkom Palavestrom, *Usmena književnost*, nastala u saradnji s Munibom Maglajlićem te *Antologija bošnjačkih usmenih lirskonarativnih pjesama*, koju je priredila s Lodom Buturović.

Treba naglasiti da se vrijednost ovih izdanja ne ogleda samo u izboru građe. Svako od njih prati opsežna studija u kojoj Buturović sintetizira dotadašnja saznanja, kritički ih preispituje i nudi vlastita tumačenja ključnih pitanja usmenoknjiževne tradicije. Time priređivački rad prerasta u autentičan naučni doprinos, zbog čega granica između autorskih i autorsko-priređivačkih djela u opusu Đenane Buturović često postaje gotovo neprimjetna.

Pored knjiga, objavila je veliki broj studija, rasprava i ogleda u domaćim i međunarodnim časopisima. Iako tematski raznovrsni, svi ti radovi povezani su sa nekoliko prepoznatljivih obilježja: oslanjanje

Museum of Bosnia and Herzegovina in Sarajevo, the institution where she achieved the most significant results of her research. Working with the Museum's extensive manuscript and archival materials, she developed an approach based on direct work with sources, critical reassessment of existing knowledge, and the integration of literary, historical, ethnological, and folkloristic perspectives. She also spent part of her academic career as a full professor of Oral Literature at the Faculty of Humanities of the 'Džemal Bijedić' University in Mostar, where she passed the results of her research on to new generations of students.

Đenana Buturović's scholarly oeuvre includes the monographs 'Studija o Hörmannovoj zbirci muslimanskih epskih pjesama' ('A Study of the Hörmann Collection of Muslim Epic Poems'), 'Bosanskomuslimanska usmena epika' ('Bosnian Muslim Oral Epic Poetry'), 'Morići – od stvarnosti do usmene predaje' ('The Morićs – From Reality to Oral Tradition'), and 'Morići – smisao sjećanja i pamćenja' ('The Morićs – The Meaning of Memory and Remembrance'). These works represent fundamental points of reference for the study of Bosniak oral literature, particularly oral epic poetry and ballad. In addition to her monographs, a significant part of her work consists of anthologies, chrestomathies, and critical editions, including 'Antologija bošnjačke usmene epike,' ('Anthology of Bosniak Oral Epic Poetry'), 'Narodna književnost Srba, Hrvata, Muslimana i Crnogoraca' ('Folk Literature of Serbs, Croats, Muslims and Montenegrins'), edited in collaboration with Vlajko Palavestra, 'Usmena književnost' ('Oral Literature'), produced in collaboration with Munib Maglajlić, and 'Antologija bošnjačkih usmenih lirskonarativnih pjesama' ('Anthology of Bosniak Oral Lyrical-Narrative Songs'), which she edited together with Lada Buturović.

na izvornu usmenoknjiževnu građu, insistiranje na historijskoj provjerljivosti podataka, komparativni pristup i nastojanje da se usmena književnost tumači kao složen kulturni fenomen, a ne isključivo kao književni tekst.

Upravo će ta metodološka dosljednost postati jedno od osnovnih obilježja njenog cjelokupnog naučnog rada. Analizirajući različite oblike bošnjačke usmene književnosti, Buturović nije ostajala na opisivanju pojedinih tekstova ili zbirki, nego je nastojala objasniti zakonitosti njihova nastanka, razvoja i trajanja u kolektivnom pamćenju. Takav pristup omogućio joj je da ostvari rezultate koji su trajno promijenili način na koji se proučava bošnjačka usmenoknjiževna tradicija.

Istraživanje usmene epike

Ako se posmatra cjelokupan naučni opus Đenane Buturović, jasno je da istraživanje Hörmannove zbirke predstavlja polazište iz kojeg se razvijao gotovo cijeli njen kasniji istraživački interes za bošnjačku usmenu epiku. Naime, rad na ovoj zbirci usmjerio je istraživanja prema pitanjima geneze, poetike, historijske utemeljenosti i identitetskih obilježja bošnjačke epske tradicije, koja će postati okosnica njenog rada.

Kosta Hörmann, prvi upravitelj Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine i dugogodišnji urednik *Glasnika Zemaljskog muzeja*, među prvima je prepoznao vrijednost usmene tradicije Bosne i Hercegovine. Rezultat njegovog sakupljačkog rada bile su dvije knjige *Narodnih pjesama Muhamedovaca iz Bosne i Hercegovine*, objavljene 1888. i 1889. godine. Premda je zbirka od samoga objavljivanja privlačila pažnju istraživača, tek su radovi Đenane Buturović omogućili njeno cjelovito

It is noteworthy that the value of these editions lies not only in the selection of material. Each is accompanied by an extensive study in which Buturović synthesises existing knowledge, critically reassesses it, and offers her own interpretations of key questions concerning the oral-literary tradition. In this way, her editorial work becomes an authentic scholarly contribution, which is why the boundary between authored and authored-edited works in Đenana Buturović's oeuvre often becomes almost imperceptible.

In addition to books, she published numerous studies, scholarly discussions, and essays in domestic and international journals. Although diverse in subject matter, all of these works are connected by several recognisable characteristics: reliance on original oral-literary material, insistence on the historical verifiability of data, a comparative approach, and an effort to interpret oral literature as a complex cultural phenomenon rather than exclusively as a literary text.

This methodological consistency would become one of the fundamental characteristics of her scholarly work as a whole. In analysing different forms of Bosniak oral literature, Buturović did not remain at the level of describing individual texts or collections, but sought to explain the principles governing their creation, development, and survival in collective memory. This approach enabled her to achieve results that permanently transformed the way in which the Bosniak oral-literary tradition is studied.

Research on Oral Epic Poetry

Observing Đenana Buturović's scholarly oeuvre as a whole, it is clear that her research on the Hörmann Collection represents the starting point from which almost all of her subsequent research interest in Bosniak oral epic poetry developed. Her work on this collection directed her research toward questions of genesis, poetics,

naučno sagledavanje. Priredivši novo izdanje Hörmannove zbirke, a potom objavivši monografiju *Studija o Hörmannovoj zbirci muslimanskih epskih pjesama* (1976), otvorila je nova pitanja o porijeklu, razvoju i poetici bošnjačke usmene epike.

Vrijednost ove studije ne ogleda se samo u detaljnoj analizi. Polazeći od Hörmannove građe, Buturović razmatra regionalnu rasprostranjenost epskih pjesama, ulogu sredine u njihovom nastanku i prenošenju, odnos historijskih ličnosti i epskih junaka, kao i pitanje kontinuiteta bošnjačke usmene tradicije. Istovremeno, kritički analizira okolnosti nastanka zbirke, ulogu sakupljača i zapisivača te naučne rasprave koje su pratile objavljivanje. Na taj način Hörmannova zbirka prestaje biti samo vrijedan dokument usmenoga stvaralaštva i postaje polazište za razumijevanje razvoja bošnjačke epike u širem južnoslavenskom kulturnom prostoru.

Na osnovu analize pjesama Buturović zaključuje da je bošnjačka usmena epika oblikovana na historijskoj podlozi višestoljetnih zbivanja na Balkanu, pri čemu je sačuvala bosanskohercegovački ambijent i lokalizaciju te južnoslavensku epsku osnovu (Buturović, 1976). Posebno je značajno što autorica bošnjačku epiku ne tumači kao izolirani književni fenomen, nego kao dio složenoga procesa kulturnog pamćenja u kojem historijska iskustva postupno poprimaju poetski oblik. Time usmjerava istraživanje s pitanja prostoga utvrđivanja historijske vjerodostojnosti prema razumijevanju načina na koji usmena zajednica oblikuje vlastitu sliku prošlosti.

Upravo se u tome ogleda jedna od najvažnijih metodoloških novina koje Buturović unosi u proučavanje bošnjačke usmene književnosti. Za razliku od ranijih istraživanja, koja su se pretežno bavila porijeklom pjesama ili njihovim odnosom prema historijskim

historical grounding, and the identity-related characteristics of the Bosniak epic tradition, which would become the central subjects of her research.

Kosta Hörmann, the first director of the National Museum of Bosnia and Herzegovina and longtime editor of the *National Museum's Journal*, was among the first to recognize the value of the oral tradition of Bosnia and Herzegovina. The result of his collecting work was the two-volume '*Narodne pjesame Muhamedovaca iz Bosne i Hercegovine*' ('Folk Songs of the Mohammedans of Bosnia and Herzegovina'), published in 1888 and 1889. Although the collection attracted the attention of scholars immediately after its publication, it was only through Denana Buturović's work that it received comprehensive scholarly treatment. By preparing a new edition of the Hörmann Collection and subsequently publishing the monograph '*Studija o Hörmannovoj zbirci muslimanskih epskih pjesama*' ('A Study of the Hörmann Collection of Muslim Epic Poems') (1976), she raised new questions concerning the origins, development, and poetics of Bosniak oral epic poetry.

The value of this study lies not only in its detailed analysis. Drawing on Hörmann's material, Buturović examines the regional distribution of epic poems, the role of the environment in their creation and transmission, the relationship between historical figures and epic heroes, and the question of continuity within the Bosniak oral tradition. At the same time, she critically analyses the circumstances in which the collection was created, the role of the collector and recorder, and the scholarly debates that accompanied its publication. In this way, the Hörmann Collection ceases to be merely a valuable document of oral creativity and becomes a starting point for understanding the development of Bosniak epic poetry within the broader South Slavic cultural space.

događajima, Buturović nastoji objasniti mehanizme usmenoknjiževnog oblikovanja, odnos između historije i kolektivnog pamćenja te mjesto epske pjesme u kulturnom životu zajednice. Time bošnjačku epiku postavlja u širi folkloristički i kulturnoantropološki okvir, čime njena istraživanja dobivaju trajnu metodološku vrijednost.

Ovakav pristup omogućio joj je i novo vrednovanje Hörmannove zbirke. Aiša Softić s pravom ističe da je Buturović ovu zbirku „temeljno osvijetlila, određivši je kao najznačajniju i najreprezentativniju zbirku bošnjačke usmene epike“ (Softić, 1998: 59). Zahvaljujući takvom istraživanju Hörmannova zbirka dobila je mjesto koje joj pripada ne samo u historiji sakupljanja usmene književnosti nego i u razvoju bosanskohercegovačke folkloristike.

Hörmannova zbirka, iako po književno-umjetničkoj vrijednosti i raznovrsnosti građe predstavlja jednu od najznačajnijih zbirki bošnjačke usmene epike, nije mogla ponuditi odgovore na sva pitanja koja su se otvarala pred istraživačem. Sama građa, koliko god reprezentativna bila, nije bila dovoljna za pouzdano sagledavanje razvoja pojedinih tipova epskih pjesama, njihove teritorijalne rasprostranjenosti niti njihovih međusobnih odnosa. Svjesna tih ograničenja, Buturović je već u *Studiji o Hörmannovoj zbirci muslimanskih epskih pjesama* naznačila potrebu za znatno širim istraživanjem koje bi obuhvatilo rukopisne zbirke, terensku građu i cjelokupnu dotada poznatu bošnjačku epsku tradiciju.

Rezultat takvog višegodišnjeg istraživanja bila je monografija *Bosanskomuslimanska usmena epika* (1992), koja predstavlja vrhunac njenog naučnog rada i jedno od najznačajnijih djela bosanskohercegovačke folkloristike. U ovoj knjizi Buturović više ne polazi od jedne zbirke niti od pojedinačnih pjesama, nego nastoji obuhvatiti

Based on her analysis of the poems, Buturović concludes that Bosniak oral epic poetry was shaped against the historical background of centuries of events in the Balkans, while preserving its Bosnian and Herzegovinian setting and localisation as well as its South Slavic epic foundation (Buturović, 1976). Particularly significant is the fact that the author does not interpret Bosniak epic poetry as an isolated literary phenomenon, but as part of a complex process of cultural memory in which historical experiences gradually assume poetic form. In this way, she shifts the focus of research from simply establishing historical authenticity toward understanding the manner in which an oral community constructs its own image of the past.

This is precisely where one of the most important methodological innovations introduced by Buturović into the study of Bosniak oral literature can be found. Unlike earlier research, which was primarily concerned with the origins of poems or their relationship to historical events, Buturović sought to explain the mechanisms of oral-literary formation, the relationship between history and collective memory, and the place of epic poetry in the cultural life of the community. In doing so, she situated Bosniak epic poetry within a broader folkloristic and cultural-anthropological framework, giving her research lasting methodological value.

This approach also enabled her to reassess the Hörmann Collection. Aiša Softić rightly emphasises that Buturović “shed fundamental light on this collection, defining it as the most significant and representative collection of Bosniak oral epic poetry” (Softić, 1998: 59). Thanks to this research, the Hörmann Collection acquired the place it deserves not only in the history of collecting oral literature but also in the development of Bosnian and Herzegovinian folkloristics.

Although the Hörmann Collection, in terms of the literary and artistic value and

cjelokupan razvoj bošnjačke usmene epike, od historijskih ishodišta do poetičkih obilježja koja je izdvajaju unutar južnoslavenske usmenoknjiževne tradicije.

Za razliku od ranijih istraživanja, koja su se često zadržavala na pitanju porijekla pojedinih pjesama ili njihovoj historijskoj vjerodostojnosti, Buturović usmenu epiku posmatra kao dinamičan književni sistem koji se razvija u neposrednoj vezi s društvenim, političkim i kulturnim prilikama Bosne i Hercegovine. Takav pristup omogućio joj je da bošnjačku epiku interpretira kao autohtonu tradiciju sa vlastitim zakonitostima razvoja, prepoznatljivim tipovima pjesama i jasno oblikovanom poetikom. U istraživanju autorica povezuje rukopisne i štampane zbirke, terenska kazivanja, historijske izvore i rezultate prethodnih istraživača, nastojeći svaku pojavu sagledati u širem kulturno-historijskom kontekstu. Istovremeno, posebnu pažnju posvećuje odnosu između historijskog događaja i epske pjesme, pokazujući da usmena tradicija historijsku stvarnost ne reproducira doslovno, nego je preoblikuje u skladu s vrijednosnim sistemom zajednice koja je stvara i prenosi. Na taj način historija u usmenoj epici postaje poetski organizirano kolektivno pamćenje.

Jedan od najznačajnijih doprinosa ove monografije ogleda se u metodološkom pristupu kojim Buturović tumači odnos između historije i usmene epike. Umjesto da nastoji dokazati historijsku tačnost usmene pjesme, autorica nastoji objasniti zbog čega određeni historijski događaji opstaju u kolektivnom pamćenju i na koji način ih usmena zajednica preoblikuje u epsku priču. Time istraživanje usmene epike pomjera s nivoa pozitivističkog dokazivanja prema savremenijem folklorističkom i kulturno-anthropološkom razumijevanju usmenoknjiževnog procesa.

diversity of its material, represents one of the most significant collections of Bosniak oral epic poetry, it could not provide answers to all the questions confronting the researcher. The material itself, however representative, was insufficient for a reliable understanding of the development of individual types of epic poems, their geographical distribution, or their relationships with one another. Aware of these limitations, Buturović had already indicated in '*Studija o Hörmannovoj zbirci muslimanskih epskih pjesama*' the need for much broader research that would encompass manuscript collections, field material, and the entire body of Bosniak epic tradition known at the time.

The result of this long-term research was the monograph '*Bosanskomuslimanska usmena epika*' ('Bosnian Muslim Oral Epic Poetry') (1992), which represents the culmination of her scholarly work and one of the most significant works of Bosnian and Herzegovinian folkloristics. In this book, Buturović no longer begins with a single collection or individual poems, but seeks to encompass the overall development of Bosniak oral epic poetry, from its historical origins to the poetic characteristics that distinguish it within the South Slavic oral-literary tradition.

Unlike earlier research, which often remained focused on the origins of individual poems or their historical authenticity, Buturović views oral epic poetry as a dynamic literary system that develops in direct connection with the social, political, and cultural circumstances of Bosnia and Herzegovina. This approach enabled her to interpret Bosniak epic poetry as an indigenous tradition with its own developmental principles, recognisable types of poems, and clearly defined poetics. In her research, the author connects manuscript and printed collections, field recordings, historical sources, and the findings of previous scholars, seeking to view each phenomenon within

Takav metodološki zaokret prepoznali su i kasniji proučavaoci. Aiša Softić ovu knjigu smatra prvom cjelovitom naučnokritičkom studijom o bošnjačkoj usmenoj epici, ističući metodološki pristup i izuzetnu širinu istraživačkog zahvata (1998: 60). Slično tome, Mirsad Kunić bilježi da se važnost ove knjige ogleda, prije svega, u tome što se u „domaćoj znanstvenoj i akademskoj zajednici istovremeno etabliraju dva naziva – bosanska i muslimanska – za epiku koja je, kao uostalom i pisana književnost, bila svrstavana u srpsku ili hrvatsku (2012: 283).

Važno mjesto u *Bosanskomuslimanskoj usmenoj epici* zauzima analiza epskog lika Alije Đerzeleza, jednog od najupečatljivijih junaka bošnjačke usmene tradicije. Polazeći od historijskih izvora, Buturović historijsku osnovu ovoga lika pronalazi u spahiji i timarniku Gürz Ilyasu, krajišniku koji je učestvovao u osmanskim vojnim pohodima na bosanskom krajištu krajem 15. stoljeća. Međutim, njen cilj nije bio tek identificirati historijsku ličnost koja se krije iza epskog junaka. Mnogo važnije bilo je objasniti proces kojim historijska ličnost tokom dugotrajnoga usmenog prenošenja postaje književni lik sa vlastitim simboličkim značenjem.

Analizirajući različite varijante pjesama o Đerzelezu, Buturović pokazuje da usmena tradicija historijsku činjenicu ne prenosi mehanički. Naprotiv, ona historijsku ličnost preoblikuje u skladu s idealima i vrijednostima zajednice, zbog čega epski junak postaje nosilac kolektivnih predodžbi o hrabrosti, pravednosti i zaštiti zajednice. Time Đerzelez prestaje biti samo historijska osoba i prerasta u jedan od središnjih simbola bošnjačke usmene epike.

Upravo je ovaj način tumačenja Munib Maglajlić izdvojio kao jedno od najvrednijih dostignuća Đenane Buturović, naglašavajući da je proces nastanka epskog lika objasnila

a broader cultural-historical context. At the same time, she pays particular attention to the relationship between historical events and epic poetry, demonstrating that oral tradition does not reproduce historical reality literally, but reshapes it in accordance with the value system of the community that creates and transmits it. In this way, history in oral epic poetry becomes poetically organised collective memory.

One of the most significant contributions of this monograph lies in Buturović's methodological approach to interpreting the relationship between history and oral epic poetry. Rather than attempting to prove the historical accuracy of an oral poem, the author seeks to explain why certain historical events survive in collective memory and how an oral community reshapes them into an epic narrative. In this way, the study of oral epic poetry moves from positivist verification toward a more contemporary folkloristic and cultural-anthropological understanding of the oral-literary process.

This methodological shift was also recognized by later scholars. Aiša Softić regards this book as the first comprehensive scholarly-critical study of Bosniak oral epic poetry, emphasizing its methodological approach and exceptional breadth of research (1998: 60). Similarly, Mirsad Kunić notes that the significance of the book lies primarily in the fact that it established, within the “domestic scholarly and academic community,” the simultaneous use of the terms Bosnian and Muslim for an epic tradition that, like written literature, had previously been classified as Serb or Croat (2012: 283).

An important place in *‘Bosanskomuslimanska usmena epika’* is occupied by the analysis of the epic hero Alija Đerzelez, one of the most striking heroes of Bosniak oral tradition. Drawing on historical sources, Buturović identifies the historical basis of this figure in the spahi and timariot Gürz Ilyas, a frontier warrior who participated in

povezivanjem historijskih izvora, krajiške historije i poetske logike usmene tradicije (2011: 12–15). Takvo tumačenje predstavlja primjer metodološke zrelosti istraživačkog postupka, jer historijske izvore ne koristi radi dokazivanja autentičnosti pjesme, nego radi razumijevanja načina na koji usmena zajednica oblikuje vlastite junake.

Jednako značajan doprinos predstavlja i analiza sultansko-vezirskih pjesama, koje Buturović određuje kao jedno od prepoznatljivih obilježja bošnjačke usmene epike. Polazeći od brojnih primjera, pokazuje da ove pjesme čuvaju izrazito snažnu vezu s historijskim događajima, ali istovremeno svjedoče o složenim procesima poetske transformacije. Posebnu pažnju posvećuje pojavi kontaminacije više historijskih ličnosti u epskoj realizaciji lika, Takav postupak autorica prepoznaje kao jedno od temeljnih načela usmenoga stvaranja, potvrđujući da usmena tradicija ne teži historijskoj preciznosti nego umjetničkoj i simboličkoj uvjerljivosti.

Na osnovu ovih istraživanja Buturović zaključuje da se odnos između historije i usmene epike ne može svesti na pitanje vjerodostojnosti pojedinih događaja ili ličnosti. Mnogo je važnije razumjeti način na koji zajednica kroz usmenu pjesmu oblikuje vlastito viđenje prošlosti, potvrđuje kolektivne vrijednosti i čuva kulturno pamćenje. Upravo je takvo razumijevanje usmene epike jedan od trajnih doprinosa njenog znanstvenog opusa.

Značaj istraživanja za razvoj bošnjačke folkloristike

Istraživanjima objedinjenim u *Bosanskomuslimanskoj usmenoj epici* Đenana Buturović značajno je proširila dotadašnje horizonte proučavanja bošnjačke usmene epike.

Ottoman military campaigns in the Bosnian frontier region at the end of the 15th century. However, her aim was not simply to identify the historical figure behind the epic hero. Much more important was to explain the process through which a historical figure, over a long period of oral transmission, becomes a literary character with its own symbolic meaning.

By analysing different variants of poems about Đerzelez, Buturović demonstrates that oral tradition does not mechanically transmit historical fact. On the contrary, it reshapes the historical figure in accordance with the ideals and values of the community, causing the epic hero to become a bearer of collective ideas about courage, justice, and the protection of the community. In this way, Đerzelez ceases to be merely a historical person and becomes one of the central symbols of Bosniak oral epic poetry.

It was precisely this mode of interpretation that Munib Maglajlić singled out as one of Đenana Buturović's most valuable achievements, emphasising that she explained the process of creating the epic hero by connecting historical sources, the history of the Bosnian frontier region, and the poetic logic of oral tradition (2011: 12–15). Such an interpretation is an example of methodological maturity because historical sources are not used to prove the authenticity of the poem, but to understand the way in which an oral community shapes its own heroes.

Equally significant is her analysis of the sultan-and-vizier poems, which Buturović identifies as one of the recognisable characteristics of Bosniak oral epic poetry. Drawing on numerous examples, she demonstrates that these poems preserve an exceptionally strong connection with historical events while simultaneously testifying to complex processes of poetic transformation. Particular attention is devoted to the phenomenon of combining several historical figures into a single epic character. The

Umjesto da se zadrži na pitanjima porijekla pjesama ili njihovoj historijskoj podlozi, usmjerila je pažnju na zakonitosti usmenoknjiževnog oblikovanja, mehanizme kolektivnog pamćenja i poetičke osobitosti epske tradicije. Ovim je uspostavila metodološki okvir koji je omogućio da se bošnjačka usmena epika proučava kao samosvojna književna tradicija, ali i kao dio šire evropske folklorističke baštine. Pored usmene epike, značajno mjesto u znanstvenom opusu Đenane Buturović zauzima proučavanje usmene balade, prije svega kroz višedecenijsko istraživanje teme Morića. Za razliku od istraživanja usmene epike, u kojima je težište bilo na razvoju poetskih obrazaca i historijskoj utemeljenosti epske tradicije, proučavanje balade o braći Morić otvorilo je mogućnost da Buturović detaljnije ispita način na koji jedna historijska ličnost ili događaj postaju sastavni dio kolektivnog pamćenja. Upravo zato istraživanje Morića predstavlja prirodan nastavak njenih ranijih razmišljanja o odnosu historije i usmene književnosti. Najpotpuniji izraz kolektivnog pamćenja autorica prepoznaje upravo u baladi o Morićima. Prema njenom tumačenju, balada nije tek poetska rekonstrukcija historijskog događaja, nego izraz kolektivnog vrednovanja prošlosti. Ona ne govori samo o pogubljenju dvojice ljudi nego i o moralnom odnosu zajednice prema njihovoj sudbini. Upravo zato Buturović zaključuje da balada predstavlja svojevrsni čin simboličkog priznanja Morićima, odnosno književni oblik čuvanja njihova mjesta u historijskom pamćenju. Buturović se temom Morića bavila u studiji *Morići – od stvarnosti do usmene predaje* (1983), a potom i u znatno proširenom i dopunjenom izdanju *Morići – smisao sjećanja i pamćenja* (2009). Posmatrane zajedno, ove dvije knjige predstavljaju jedno od najcjelovitijih istraživanja

author recognises this process as one of the fundamental principles of oral creativity, confirming that oral tradition does not strive for historical precision but for artistic and symbolic credibility. Based on these studies, Buturović concludes that the relationship between history and oral epic poetry cannot be reduced to the question of the authenticity of individual events or figures. Much more important is understanding the way in which a community, through oral poetry, shapes its own understanding of the past, confirms collective values, and preserves cultural memory. This understanding of oral epic poetry is one of the lasting contributions of her scholarly oeuvre.

Significance of Research for Development of Bosniak Folkloristics

Through the research brought together in '*Bosanskomuslimanska usmena epika*' Đenana Buturović significantly expanded the horizons of the study of Bosniak oral epic poetry. Rather than limiting herself to questions concerning the origins of poems or their historical foundations, she directed attention toward the principles of oral-literary formation, the mechanisms of collective memory, and the poetic characteristics of the epic tradition. In doing so, she established a methodological framework that made it possible to study Bosniak oral epic poetry as an autonomous literary tradition as well as part of the broader European folkloristic heritage. In addition to oral epic poetry, an important place in Đenana Buturović's scholarly oeuvre is occupied by the study of oral ballad, primarily through her decades-long research on the Morić theme. Unlike her research on oral epic poetry, in which the emphasis was on the development of poetic patterns and the historical foundations of the epic tradition, the study

odnosa između historijskog događaja, kolektivnog pamćenja i usmenoknjiževnog oblikovanja u bosanskohercegovačkoj folkloristici. Vrijednost ovoga istraživanja ogleda se u tome što Buturović historiju i usmenu književnost ne posmatra kao međusobno suprotstavljene izvore saznanja. Naprotiv, pokazuje da se tek njihovim međusobnim poređenjem može razumjeti način na koji zajednica vrednuje vlastitu prošlost. Historijski dokumenti bilježe tok događaja, dok usmena balada čuva njihovo emocionalno i vrijednosno značenje za zajednicu koja ih pamti. Na takvoj interpretativnoj ravni nalazi se jedan od najznačajnijih doprinosa Đenane Buturović. Umjesto da usmenu baladu koristi kao pomoćni historijski izvor ili historijske dokumente kao mjerilo književne vjerodostojnosti, ona pokazuje da oba oblika svjedočenja imaju različite funkcije. Historija nastoji rekonstruirati događaj, dok usmena književnost rekonstruira njegovo značenje u kolektivnom pamćenju. Takav pristup predstavlja jedan od najzrelijih primjera primjene kulturnoantropološke perspektive u bosanskohercegovačkoj folkloristici.

Istraživanje usmene balade, Morići u usmenoj predaji

Braća Morić, Hadži Mehmed (Pašo) i Ibrahim, bili su među najuglednijim predstavnicima sarajevskog esnafa i domaćih janjičara sredinom 18. stoljeća. Njihovo pogubljenje 1757. godine ostavilo je dubok trag u historijskom pamćenju Sarajeva, ali još snažniji odjek doživjelo je u usmenoj tradiciji, gdje je ovaj događaj prerastao u jednu od najpoznatijih bošnjačkih baladnih tema. Polazeći od raspoloživih historijskih izvora (među kojima vrhuni Bašeskijina hronika), Buturović uočava da je dotadašnja

of the ballad about the Morić brothers enabled Buturović to examine more closely the manner in which a historical figure or event becomes an integral part of collective memory. For this reason, her research on the Morić brothers represents a natural continuation of her earlier reflections on the relationship between history and oral literature. The author recognises the fullest expression of collective memory precisely in the ballad about the Morić brothers. According to her interpretation, the ballad is not merely a poetic reconstruction of a historical event, but an expression of the community's collective evaluation of the past. It speaks not only about the execution of two men, but also about the community's moral attitude toward their fate. Buturović therefore concludes that the ballad represents a kind of symbolic recognition of the Morić brothers, or a literary form of preserving their place in historical memory. Buturović addressed the Morić theme in the study *'Morići – od stvarnosti do usmene predaje'* (1983), and subsequently in the considerably expanded and supplemented edition *'Morići – smisao sjećanja i pamćenja'* (2009). Viewed together, these two books represent one of the most comprehensive studies of the relationship between historical events, collective memory, and oral-literary formation in Bosnian and Herzegovinian folkloristics. The value of this research lies in the fact that Buturović does not view history and oral literature as mutually opposed sources of knowledge. On the contrary, she demonstrates that only by comparing them can we understand the way in which a community evaluates its own past. Historical documents record the course of events, while the oral ballad preserves their emotional and value-based significance for the community that remembers them. One of Đenana Buturović's most significant contributions can be found precisely on this interpretive level. Rather than using the oral ballad as an auxiliary historical

historiografija Moriće uglavnom prikazivala iz perspektive službene osmanske administracije, dok je usmena tradicija sačuvala sasvim drugačiju sliku njihova djelovanja. Upravo zbog toga autorica kritički propituje historijske izvore i usmenu tradiciju i podvrgava ih jednako temeljitoj analizi. Takav pristup omogućava joj da utvrdi u kojim se tačkama historijska građa i usmena predaja podudaraju, a gdje nastaju razlike koje proizlaze iz procesa kolektivnog pamćenja. Na osnovu kritičke analize historijskih izvora, rukopisne građe i različitih oblika usmene tradicije Buturović zaključuje da se negativna slika Morića, prisutna u dijelu historiografije, najvećim dijelom oblikovala pod utjecajem službenih osmanskih interpretacija političkih prilika u Bosni. Nasuprot tome, usmena tradicija gotovo dosljedno čuva uspomenu na Moriće kao na predstavnike lokalne zajednice koji su se suprotstavili centralnoj vlasti. Upravo ta razlika između službenoga historijskog diskursa i kolektivnog pamćenja postaje jedno od središnjih pitanja njenog istraživanja.

Proširena u odnosu na prvu, druga monografija objavljena je 2009. pod naslovom *Morići – smisao sjećanja i pamćenja*. I kako već sam naslov kaže, Buturović se u ovoj studiji jednako pozabavila doprinosom kolektivnog pamćenja u razjašnjenju samog događaja koji je fundirao nastanak poznate balade, koliko i baladom kao jezičkom umjetninom. Dopunjena studija proistekla je iz dugovremenog i temeljitog rada posvećenog najprije istraživanju života i društvenog položaja porodice Morić u Sarajevu, a zatim i književnohistorijskim te književno-teorijskim analizama balade o pogibiji najpoznatijih pripadnika ove porodice, hadži Mehmeda i Ibrahim-age. Knjiga je raspoređena u četiri cjeline od kojih se prve dvije, kroz nekoliko poglavlja, odnose na iscrpan

source or historical documents as a measure of literary authenticity, she demonstrates that the two forms of testimony have different functions. History seeks to reconstruct an event, while oral literature reconstructs its meaning within collective memory. Such an approach represents one of the most mature examples of the application of a cultural-anthropological perspective in Bosnian and Herzegovinian folkloristics.

The Study of Oral Ballad: The Morić Brothers in Oral Tradition

The Morić brothers, Hajji Mehmed (Pašo) and Ibrahim, were among the most prominent representatives of the Sarajevo guilds and local Janissaries in the mid-18th century. Their execution in 1757 left a deep mark on Sarajevo's historical memory, but it had an even stronger resonance in oral tradition, where the event developed into one of the best-known themes of the Bosniak ballad tradition. Drawing on the available historical sources, foremost among them Bašeskija's chronicle, Buturović observes that earlier historiography generally portrayed the Morić brothers from the perspective of the official Ottoman administration, whereas oral tradition preserved a very different image of their activities. For this reason, the author critically examines both historical sources and oral tradition and subjects them to equally thorough analysis. This approach enables her to determine where historical material and oral tradition coincide and where differences emerge as a result of the process of collective memory. Based on a critical analysis of historical sources, manuscript material, and different forms of oral tradition, Buturović concludes that the negative image of the Morić brothers found in part of the historiography was largely shaped under the influence of official Ottoman interpretations of the political

antropološko-istraživački prilog, dok druga dva dijela sačinjavaju prikupljena poetska građa te dodaci sa izvorima i literaturom.²

U odnosu na istraživanja iz osamdesetih, autorica je u novoj knjizi donijela podatak koji značajno proširuje vremenski okvir u kojem se može pratiti postojanje Morića u Sarajevu. Naime, prvi vjerodostojan dokument koji donosi vijest o ovoj porodici opširni je popis Bosanskog sandžaka iz 1540 – 1542. godine, gdje je u opisu Mahale Firduz-begove medrese upisan Mustafa sin Morića

Nakon otkrivanja najranije vijesti o postojanju Morića iz dokumenata o popisu Bosanskog sandžaka, Buturovićeva se obratila i drugim izvorima, donoseći uz njih historijski presjek zanimanja za porodicu Morić i u literaturi. U daljem konkretiziranju problema, razmatraju se pitanja položaja braće Morić u krugu šire porodice. Ustanovljeno je da je defter iz 1726. godine najraniji do sada poznati dokument koji spominje Mehmeda i Ibrahima Morića – braću koji će tridesetak godina nakon ovog datuma biti pogubljeni. U proходу kroz građu i dokumente koji bilježe imovinsko stanje te društveni položaj Morića, najveće poteškoće predstavljala je činjenica da je kod većine dokumenata, koji se odnose na pogubljenu braću, uočljiv stanoviti ton pristrasnosti, a što je razumljivo kada se ima na umu činjenica da su se Hadži Mehmed i Ibrahim-aga Morić sukobili sa zvaničnom vlašću te da je historiografija onoga vremena bila od iste i nadzirana.

Prvi dio studije bavi se historijskim položajem i faktografskim uvidima u prošlost porodice Morić u Sarajevu, a u drugom dijelu prelazi se na dijahronijski presjek

circumstances in Bosnia. By contrast, oral tradition almost consistently preserves the memory of the Morić brothers as representatives of the local community who opposed the central authorities. Precisely this difference between official historical discourse and collective memory becomes one of the central questions of her research.

The second, expanded monograph was published in 2009 under the title '*Morići – smisao sjećanja i pamćenja*'. As the title itself suggests, in this study Buturović devoted equal attention to the contribution of collective memory to clarifying the event that gave rise to the famous ballad and to the ballad as a work of literary art. The expanded study emerged from many years of thorough research devoted first to examining the life and social position of the Morić family in Sarajevo and subsequently to literary-historical and literary-theoretical analyses of the ballad about the deaths of the best-known members of the family, Hajji Mehmed and Ibrahim-aga. The book is divided into four sections. The first two, consisting of several chapters, contain an extensive anthropological research contribution, while the other two sections comprise collected poetic material and appendices containing sources and bibliography.²

Compared with her research from the 1980s, the author introduced in the new book a piece of information that significantly expands the chronological framework within which the presence of the Morić family in Sarajevo can be traced. The earliest reliable document containing information about the family is the extensive census of the Bosnian Sanjak from 1540–1542, in which Mustafa, son of Morić, is recorded in the description of the Mahala of Firduz-bey's madrasa.

² Odjeljak o Morićima iscrpnije je opisan u prikazu studije *Morići – smisao sjećanja i pamćenja*, koji je objavljen u slovenskom *Etnologu* 2010. godine.

² The section on the Morić brothers is discussed in greater detail in the review of the study '*Morići – smisao sjećanja i pamćenja*' published in the Slovenian journal *Etnolog* in 2010.

zanimanja za usmenu baladu o Morićima, a zatim i na povijest te usmene predaje o pogubljenom braći.

Postojanje više varijanti pjesama o pogibiji braće Morić svjedoči razmjere odjeka ovog tragičnog događaja kod njihovih suvremenika i potomaka. Svih 29 varijanti do kojih je uspjela doći, a među kojima su i neki fragmenti u istom svojstvu, Đ. Buturović donijela je u izdanju iz 2009. Najviše zaočkruženih varijanti zabilježeno je u Sarajevu, a zatim slijede one koje su zapisane u Livnu i Travniku te drugim gradovima Bosne i Hercegovine. Siže je uglavnom isti: pobunjenu braću vode na gubilište dok nesretna majka moli za pomilovanje; nakon bezuspješnog pokušaja da spasi sinove, majka na kraju umire od tuge. Što se tiče oblika stiha, simetrični osmerac zajednički je za sve zabilježene varijante pjesama o braći Morić.

U drugom i najopširnijem dijelu studije autorica se ponovo vraća povijesti preispitujući u historijskim izvorima društvenopolitičke mijene sredine 18. stoljeća koje su pogađale i ove prostore Osmanskog carstva, a zatim i usmenu tradiciju o braći Morićima unutar uzavrelih zbivanja. Objašnjavajući potrebu šireg pristupa ovome pitanju, Đ. Buturović je naznačila:

Svi ovi momenti odredili su put mojih istraživanja – da sumiram i kritički vrednujem činjenice o Morićima i njihovom djelovanju, a koje čuvaju njima savremene hronike; da sumiram šta su o njima kazali historičari i da utvrdim na temelju koje dokumentacije su to kazali; da vrednujem koliko savremeni radovi o periodu u kome su živjeli Morići osvjetljavaju djelovanje dvojice Sarajlija; da utvrdim šta kazuju novi, do sada nepoznati dokumenti; da se zaustavim na sadržini usmene predaje o Morićima i pročitam njene poruke.³

³ Buturović, Đenana *Morići – smisao sjećanja i pamćenja*, Sarajevo: Svetlost, 2009, str 57.

After discovering the earliest evidence of the existence of the Morić family in the documents of the census of the Bosnian Sanjak, Buturović turned to other sources as well, providing a historical overview of scholarly interest in the Morić family. Further specifying the problem, she examines the position of the Morić brothers within their extended family. It was established that the census record from 1726 is the earliest known document mentioning Mehmed and Ibrahim Morić, the brothers who would be executed approximately thirty years later. In reviewing materials and documents recording the property and social status of the Morić family, the greatest difficulty was the fact that most documents concerning the executed brothers reveal a certain degree of bias. This is understandable given that Hajji Mehmed and Ibrahim-aga Morić had come into conflict with the official authorities and that the historiography of the period was controlled by those authorities..

The first part of the study deals with the historical position and factual insights into the history of the Morić family in Sarajevo, while the second moves to a diachronic overview of scholarly interest in the oral ballad about the Morić brothers and then to the history of the oral tradition concerning the executed brothers.

The existence of numerous variants of songs about the death of the Morić brothers testifies to the scale of the event's resonance among their contemporaries and descendants. Buturović included all 29 variants she was able to locate, including some fragments, in the 2009 edition. The greatest number of complete variants was recorded in Sarajevo, followed by those recorded in Livno and Travnik and other cities in Bosnia and Herzegovina. The plot is generally the same: the rebellious brothers are taken to the place of execution while their unfortunate mother pleads for a pardon; after her unsuccessful attempt to save her sons, the mother

Krenuvši od prvog zapisa o Morićima kao „zlim ubojicama“ u ljetopisu Sarajlije Mula Mustafe Bašeskije, Buturovićeva je najprije pristupila preispitivanju dokumenata koji su posvjedočili pogubljenje na smrt osuđenih pobunjenika, a zatim i razloge vidljive naklonosti hroničara prema tadašnjoj vlasti protiv koje su se sarajevski janičarski prvaci pobunili. Nadalje, privredni te društveno-politički nemiri pogađali su veliku Carevinu sredinom 18. stoljeća pa time i lokalnu sredinu. Ugledna sarajevska porodica Morić, ali i neke druge sarajevske porodice, koje nisu imale istaknute vojne funkcije, istupale su sa programima zaštite vlastitih interesa, domaćih janičara i sarajevskog esnafa koji su se na taj način sukobili sa interesima Carevine. Historiografija je ispoljila kritički stav prema braći za razliku od usmene predaje, koja je Moriće maestralno uvela u svijet junaka usmenoknjiževnih oblika u stihu i prozi.

Nakon 17 godina od prvog zapisa o Morićima, ljetopisac Bašeskija promijenio je stav prema pobunjenicima. Morići više nisu bili „zle ubojice“, nego nasilno zadavljena braća. Stoga je bilo neophodno obratiti se i drugim izvorima znanja – usmenoj historiji i usmenoj predaji koje bi upotpunile prethodne nalaze. Buturovićeva se potrudila da, u posebnom odjeljku, osim pjesama, donese i relevantne usmene predaje zabilježene o temi Morića u Sarajevu.

Vjerovatno je jedan od najranijih dokumenata koji relativiziraju priču o odmetništvu i nasilništvu dvojice braće spomen-ploča sa tarihom, tj. pjesničkim zapisom na turskom jeziku na dvorišnom zidu Vekilharčeve džamije u Sarajevu. Tarih kazuje o „poznatoj i omiljenoj braći“ te o „smrtonosnom vjetru“, koji je „nenadano puhnuo“ nesretnoj braći.

eventually dies of grief. As for the verse form, the symmetrical octosyllable is common to all recorded variants of the songs about the Morić brothers.

In the second and most extensive section of the study, the author returns to history, examining in historical sources the social and political changes of the mid-18th century that affected these parts of the Ottoman Empire, and then the oral tradition about the Morić brothers within these turbulent circumstances. Explaining the need for a broader approach to the issue, Đ. Buturović writes:

“All these circumstances determined the direction of my research – to summarise and critically evaluate the facts about the Morić brothers and their activities preserved in contemporary chronicles; to summarise what historians have said about them and determine the documentation on which they based their claims; to assess the extent to which contemporary works on the period in which the Morić brothers lived illuminate the activities of these two Sarajevans; to determine what new, previously unknown documents reveal; to pause at the content of the oral tradition about the Morić brothers and interpret its messages.”³

Beginning with the first record of the Morić brothers as “evil murderers” in the chronicle of the Sarajevo chronicler Mula Mustafa Bašeskija, Buturović first reassessed the documents testifying to the execution of the rebels sentenced to death and then examined the reasons for the chronicler’s evident sympathy toward the authorities against whom the Sarajevo Janissary leaders had rebelled. Economic and socio-political unrest affected the vast Empire in the mid-18th century and consequently the local environment as well. The prominent Morić family of Sarajevo, as well as some other Sarajevo families that did not hold

³ Buturović, Đenana ‘*Morići – smisao sjećanja i pamćenja*’, Sarajevo: Svjetlost, 2009, pg 57.

Nakon zvanične i usmene historije te usmene predaje i tariha na turskom jeziku, peti vid svjedočenja koje je sačuvalo sjaćanje na pogibiju braće Morić, čini osmeračka balada u svim svojim sačuvanim varijantama. Đ. Buturović izdvojila je mjesta pamćenja, ukazala na one dijelove pjesme koji su, bez sumnje, pogubljene Moriće podigli na pijedestal hrabrosti i časti, o kojima se u narodu potajno šaputalo u trenutku njihova smaknuća. Osim braće Morić i njihove majke koja izrasta u središnji lik balade, izdvađa se još i Dizdar-aga ili drugačije imenovani predstavnik vlasti.

U završnom prilogu drugog dijela studije, razmatrana su zanimanja za usmenu predaju o Morićima u znanstvenim i književnim prilogima. Autorica je donijela obuhvatan presjek zanimanja kroz literaturu o Morićima u naučnim i istraživačkim ogledima od Josipa Milakovića i Jozе Dujmušića do Hatidže Krnjević i Muniba Maglajlića. U srazmjerno kraćem rezimeu na engleskom jeziku u studiji *Morići – smisao sjećanja i pamćenja* predstavljen je osvrt na prvo izdanje monografije o Morićima, kao i pojedini uvidi u cjelokupnu problematiku do kojih je autorica došla u međuvremenu. U ovom dodatku nalazi se i prijevod na engleski jezik Marunovićeve varijante balade o Morićima koju Buturovićeva smatra najljepšom i poetski najzaokruženijom.

Analizirajući poetsku strukturu balade, autorica pokazuje da umjetnička vrijednost proizlazi upravo iz spoja historijske konkretnosti i snažne emocionalne sugestivnosti. Zbog toga baladu o Morićima određuje kao jedno od najuspjelijih ostvarenja bošnjačke usmene književnosti, ističući da se svojim umjetničkim dometima približava *Hasanaginici*. Time dodatno potvrđuje da bošnjačka usmena balada predstavlja

prominent military positions, advanced programs aimed at protecting their own interests, those of the local Janissaries, and those of the Sarajevo guilds, thereby coming into conflict with the interests of the Empire. Historiography adopted a critical position toward the brothers, in contrast to oral tradition, which masterfully introduced the Morić brothers into the world of heroes of oral-literary forms in both verse and prose.

Seventeen years after the first record concerning the Morić brothers, the chronicler Bašeskija changed his position toward the rebels. The Morić brothers were no longer “evil murderers,” but brutally strangled brothers. It was therefore necessary to turn to other sources of knowledge – oral history and oral tradition – that could supplement the earlier findings. In a special section, Buturović therefore made an effort to include, in addition to the songs, relevant oral traditions recorded in Sarajevo concerning the Morić theme.

Probably one of the earliest documents that relativizes the story of the two brothers as rebels and violent men is a memorial plaque containing a tarih, i.e., a poetic inscription in Turkish, on the courtyard wall of the Vekil-harč Mosque in Sarajevo. The tarih speaks of the “famous and beloved brothers” and of the “deadly wind” that “unexpectedly blew” upon the unfortunate brothers.

Following official and oral history, oral tradition, and the tarih in Turkish language, the fifth form of testimony preserving the memory of the deaths of the Morić brothers is the octosyllabic ballad in all its surviving variants. Đ. Buturović identifies sites of memory and points to those parts of the song that undoubtedly elevated the executed Morić brothers to a pedestal of courage and honour, qualities about which people whispered secretly at the time of their execution. In addition to the Morić brothers and their mother, who emerges as the central character of the ballad, Dizdar-aga, or

zaseban i izuzetno vrijedan segment usmenoknjiževne baštine.

Knjigama posvećenim Morićima, Đenana Buturović pokazala je da se usmena književnost ne može razumjeti izvan procesa kulturnoga pamćenja. Povezujući historijske izvore, usmenu poeziju, usmenu prozu i kasniju pisanu književnost, oblikovala je interdisciplinarni model istraživanja koji je znatno proširio dotadašnje mogućnosti folklorističke interpretacije. Time je usmenu baladu afirmirala ne samo kao književni žanr nego i kao vrijedan izvor za proučavanje načina na koji zajednica oblikuje vlastiti odnos prema prošlosti. Upravo zbog toga istraživanja Morića predstavljaju jedno od metodološki najoriginalnijih ostvarenja u cjelokupnom opusu Đenane Buturović.

Proučavanje usmene proze

Iako propitivanje usmene proze nije zauzimalo središnje mjesto u znanstvenom radu Đenane Buturović kao što su to bile usmena epika i balada, interes za prozne oblike usmene književnosti prisutan je gotovo tokom cijeloga istraživačkog djelovanja. Zapravo, usmena proza prirodno se nadovezuje na temeljna pitanja kojima se autorica bavila u svojim ranijim istraživanjima: odnos između historije i usmene tradicije, oblikovanje kolektivnog pamćenja te načini na koje zajednica prenosi vlastita iskustva kroz usmenoknjiževne oblike.

Takva istraživačka dosljednost posebno dolazi do izražaja u knjigama posvećenim Morićima, gdje usmene predaje nisu korištene kao sporedni ilustrativni materijal, nego kao ravnopravan izvor za razumijevanje procesa kulturnoga pamćenja. Time je Buturović pokazala da se pojedini historijski događaji u usmenoj tradiciji čuvaju ne samo u pjesmama nego i u usmenim kazivanjima,

another representative of the authorities, is also prominent.

The concluding chapter of the second part of the study examines the scholarly and literary interest in the oral tradition about the Morić brothers. The author provides a comprehensive overview of scholarly interest in the Morić theme, from Josip Milaković and Jozo Dujmušić to Hatidža Krnjević and Munib Maglajlić. A relatively brief English-language summary in the study 'Morići – smisao sjećanja i pamćenja' provides an overview of the first edition of the monograph on the Morić brothers, as well as several insights into the broader issue that the author had developed in the meantime. This supplement also contains an English translation of Marunović's variant of the ballad about the Morić brothers, which Buturović considers the most beautiful and poetically complete.

Analysing the poetic structure of the ballad, the author demonstrates that its artistic value derives from the combination of historical concreteness and powerful emotional suggestiveness. For this reason, she identifies the ballad about the Morić brothers as one of the most successful achievements of Bosniak oral literature, emphasising that in its artistic reach, it comes close to *Hasanaginica*. She thus further confirms that the Bosniak oral ballad represents an autonomous and exceptionally valuable segment of oral-literary heritage.

Through her books devoted to the Morić brothers, Đenana Buturović demonstrated that oral literature cannot be understood outside the process of cultural memory. By connecting historical sources, oral poetry, oral prose, and later written literature, she developed an interdisciplinary research model that significantly expanded the possibilities of folkloristic interpretation. In this way, she affirmed the oral ballad not only as a literary genre but also as a valuable source for studying the ways in which a community shapes

koji zajednici omogućavaju da vlastito iskustvo prenosi iz generacije u generaciju.

Najznačajniji doprinos proučavanju usmene proze ostvarila je kroz sakupljački i priređivački rad. Rezultat toga rada predstavlja *Djevojka – ptica zlatna perja: antologija usmene priče u Bosni i Hercegovini* (1997), priređena zajedno s Ladom Buturović. Ova antologija jedan od najreprezentativnijih izbora usmene proze, okupljajući građu nastajalu tokom više od jednog stoljeća sakupljačkoga rada na prostoru Bosne i Hercegovine. Vrijednost antologije ne ogleda se samo u reprezentativnosti odabranih tekstova nego i u načinu njihova predstavljanja. U izbor su uključene bajke, novelističke priče, predaje, legende, basne, šaljive priče i dosjetke zabilježene među Bošnjacima, Srbima i Hrvatima u Bosni i Hercegovini, pri čemu su korišteni i objavljeni tekstovi i dotad neobjavljena rukopisna građa. Na taj način antologija istovremeno predstavlja književni izbor i vrijedan dokument historije bilježenja bosanskohercegovačke usmene proze.

Posebnu pažnju priređivačice posvetile su očuvanju autentičnosti usmenoga kazivanja. Tekstovi su objavljeni bez značajnijih redaktorskih intervencija, uz navođenje podataka o zapisivačima, vremenu i mjestu bilježenja. Takav postupak svjedoči o svijesti da usmena priča nije samo književni tekst nego i dokument jednoga vremena, prostora i načina pripovijedanja. Time antologija dobija istovremeno književnu, folklorističku i kulturnohistorijsku vrijednost.

Zanimljiv segment antologije čine šaljive priče s Nasrudin-hodžom kao glavnim junakom. Ovi kratki prozni oblici, zasnovani na situacionom humoru, svakodnevnom iskustvu i mudrosti izraženoj kroz paradoks, svjedoče o bogatstvu bošnjačke usmene pripovjedačke tradicije. Istovremeno, njihova

its relationship to the past. For this reason, the research on the Morić brothers represents one of the most methodologically original achievements in Đenana Buturović's entire oeuvre.

The Study of Oral Prose

Although the study of oral prose did not occupy a central place in Đenana Buturović's scholarly work to the same extent as oral epic poetry and ballad, her interest in prose forms of oral literature was present throughout almost her entire research career. Indeed, oral prose naturally follows from the fundamental questions that the author addressed in her earlier research: the relationship between history and oral tradition, the formation of collective memory, and the ways in which a community transmits its own experiences through oral-literary forms.

This research consistency is particularly evident in the books devoted to the Morić brothers, where oral traditions are not used as secondary illustrative material, but as an equal source for understanding the process of cultural memory. In this way, Buturović demonstrated that individual historical events are preserved in oral tradition not only through songs but also through oral narratives, which enable a community to transmit its own experience from generation to generation.

Her most significant contribution to the study of oral prose came through her collecting and editorial work. The result of this work was *'Djevojka – ptica zlatna perja: antologija usmene priče u Bosni i Hercegovini'* (*'Girl – the Bird with Golden Feathers: An Anthology of Oral Tales in Bosnia and Herzegovina'*) (1997), edited in collaboration with Lada Buturović. This anthology is one of the most representative selections of oral prose, bringing together material collected over more than a century of collecting activity in Bosnia and Herzegovina. The

brojnost i široka rasprostranjenost potvrđuju da usmena proza nije bila ograničena na pojedine sredine ili društvene slojeve, nego je predstavljala sastavni dio svakodnevnoga kulturnog života.

Jednako značajno jeste što antologija uključuje i tekstove zapisane na njemačkom i francuskom jeziku krajem 19. stoljeća. Uvrštavanjem takvih zapisa Buturović pokazuje da je bosanskohercegovačka usmena proza bila zanimljiva i evropskim istraživačima koji su u njoj prepoznavali vrijednu folklornu baštinu. Time se usmenoprozna tradicija Bosne i Hercegovine prirodno uključuje u širi evropski kontekst proučavanja usmene književnosti.

Koncepciju antologije dodatno upotpunjuje predgovor Lade Buturović *Svijet priča*. Iako nije riječ o tekstu Đenane Buturović, njegovo uključivanje pokazuje jasno opredjeljenje priređivačica da usmenu prozu približe savremenom čitaocu, ne narušavajući pritom izvornu poetiku. Tako antologija istovremeno ostvaruje naučnu, kulturnu i obrazovnu funkciju.

Metodološke osobitosti znanstvenog pristupa Đenane Buturović

Analiza znanstvenog opusa Đenane Buturović pokazuje da se, uprkos tematskoj raznovrsnosti njenih istraživanja, u osnovi svih radova nalazi dosljedno razvijena metodološka koncepcija proučavanja usmene književnosti. Baveći se usmenom epikom, baladom i prozom, autorica nije mijenjala temeljna istraživačka polazišta nego ih je prilagođavala specifičnostima pojedinih žanrova.

Jedno od osnovnih obilježja njenog istraživačkog postupka jeste oslanjanje na izvornu građu. Buturović svoja istraživanja zasniva na rukopisnim zbirkama, terenskim zapisima, arhivskoj dokumentaciji i

value of the anthology lies not only in the representativeness of the selected texts but also in the manner in which they are presented. The selection includes fairy tales, novella-like stories, traditions, legends, fables, humorous stories, and anecdotes recorded among Bosniaks, Serbs, and Croats in Bosnia and Herzegovina, drawing both on published texts and previously unpublished manuscript material. In this way, the anthology simultaneously represents a literary selection and a valuable document of the history of recording Bosnian and Herzegovinian oral prose.

The editors devoted particular attention to preserving the authenticity of oral narration. The texts were published without significant editorial intervention, with information provided about the recorders, as well as the time and place of recording. This procedure demonstrates an awareness that an oral tale is not merely a literary text, but also a document of a particular time, place, and mode of narration. In this way, the anthology acquires literary, folkloristic, and cultural-historical value simultaneously.

An interesting segment of the anthology consists of humorous stories featuring Nasreddin Hodja as the main character. These short prose forms, based on situational humour, everyday experience, and wisdom expressed through paradox, testify to the richness of the Bosniak oral storytelling tradition. At the same time, their number and wide distribution confirm that oral prose was not limited to particular environments or social classes, but was an integral part of everyday cultural life.

Equally significant is the fact that the anthology includes texts recorded in German and French in the late 19th century. By including such records, Buturović demonstrates that the oral prose of Bosnia and Herzegovina was also of interest to European scholars, who recognised it as valuable folkloric heritage. In this way, the oral-prose

historijskim izvorima, nastojeći svaki zaključak utemeljiti na neposrednom radu s izvornim materijalom. Takav pristup omogućio joj je da preispita brojna ranija tumačenja bošnjačke usmene književnosti i ponudi nova objašnjenja njenog razvoja.

Istovremeno, usmenu književnost ne promatra izolirano, nego u stalnom odnosu prema historijskim okolnostima, društvenim procesima i kulturnom okruženju u kojem nastaje i prenosi se. Time književnoteorijska analiza postaje samo jedan segment šire interpretacije koja uključuje folklorističku, etnološku, kulturnohistorijsku i kulturnoantropološku perspektivu. Takav interdisciplinarni pristup predstavlja jednu od prepoznatljivih odlika njenog znanstvenog opusa.

Istaknuto mjesto u metodologiji Đenane Buturović zauzima odnos između historije i usmene književnosti. Za razliku od pozitivističkih pristupa koji su nastojali utvrditi historijsku vjerodostojnost usmenih pjesama i predaja, Buturović pokazuje da je mnogo važnije razumjeti način na koji zajednica kroz usmenu tradiciju oblikuje vlastitu sliku prošlosti. Historijski događaj u njenim istraživanjima nije konačni cilj analize nego polazište za razumijevanje procesa književnog oblikovanja i kulturnoga pamćenja. Ovakav pristup posebno dolazi do izražaja u istraživanjima Hörmannove zbirke, bošnjačke usmene epike i teme Morića. Premda pripadaju različitim žanrovima i različitim historijskim razdobljima, sva ova istraživanja povezuje nastojanje da se objasni kako usmena tradicija preoblikuje historijsko iskustvo u poetsku stvarnost. Time se u središte istraživanja ne postavlja pitanje historijske tačnosti usmenoga kazivanja, nego pitanje njegove kulturne funkcije i značenja za zajednicu.

Jednako važna odlika njenog rada jeste sposobnost povezivanja detaljne analize

tradition of Bosnia and Herzegovina is naturally situated within the broader European context of the study of oral literature.

The concept of the anthology is further complemented by Lada Buturović's foreword, 'Svijet priča' ('The World of Stories'). Although this is not a text by Đenana Buturović, its inclusion demonstrates the editors' clear intention to bring oral prose closer to the contemporary reader without compromising its original poetics. Thus, the anthology simultaneously fulfils scholarly, cultural, and educational functions.

Methodological Characteristics of Đenana Buturović's Scientific Approach

An analysis of Đenana Buturović's scholarly oeuvre demonstrates that, despite the thematic diversity of her research, all of her works are fundamentally based on a consistently developed methodological concept of the study of oral literature. In studying oral epic poetry, ballad, and prose, the author did not change her fundamental research premises, but rather adapted them to the specific characteristics of individual genres.

One of the fundamental characteristics of her research process is reliance on original material. Buturović bases her research on manuscript collections, field recordings, archival documentation, and historical sources, seeking to ground every conclusion in direct work with primary material. This approach enabled her to reassess numerous earlier interpretations of Bosniak oral literature and offer new explanations of its development.

At the same time, she does not view oral literature in isolation, but in constant relation to the historical circumstances, social processes, and cultural environment in which it emerges and is transmitted. Thus, literary-theoretical analysis becomes only

pojedinačnog teksta sa širim zaključcima o razvoju usmenoknjiževne tradicije. Polazeći od pojedinačnih pjesama, balada ili priča, Buturović dosljedno nastoji uočiti opće zakonitosti usmenoga stvaranja, zbog čega istraživanja nadilaze okvire interpretacije pojedinačnih djela i prerastaju u razmatranje temeljnih pitanja poetike usmene književnosti.

Zbog svega navedenog može se zaključiti da najveći doprinos Đenane Buturović nije samo u rezultatima pojedinačnih istraživanja nego i u metodološkom modelu koji je razvila. Taj model, zasnovan na interdisciplinarnosti, kritičkom radu s izvorima i razumijevanju usmene književnosti kao oblika kulturnoga pamćenja, ostaje jedno od najvažnijih polazišta savremenih istraživanja usmene bošnjačke književnosti.

Rezime

Znanstveni opus Đenane Buturović predstavlja jedno od najznačajnijih ostvarenja bosanskohercegovačke folkloristike i nauke o usmenoj književnosti druge polovine 20. i početka 21. stoljeća. Svojim istraživanjima usmene epike, balade i proze autorica je dala trajan doprinos razumijevanju bošnjačke usmenoknjiževne tradicije, ali i razvoju metodologije njenog proučavanja. Njena istraživanja pokazala su da se usmena književnost ne može posmatrati isključivo kao književni fenomen nego kao složen kulturni sistem u kojem se prepliću historijsko iskustvo, kolektivno pamćenje i poetsko oblikovanje.

Analiza najvažnijih autorskih i autorско-priredivačkih djela pokazuje da se iza tematske raznovrsnosti opusa krije jasno oblikovana istraživačka koncepcija. Bez obzira na to istražuje li usmenu epiku, baladu ili prozu, Buturović dosljedno polazi

one component of a broader interpretation that incorporates folkloristic, ethnological, cultural-historical, and cultural-anthropological perspectives. Such an interdisciplinary approach represents one of the defining characteristics of her scholarly oeuvre.

The relationship between history and oral literature occupies a prominent place in Đenana Buturović's methodology. Unlike positivist approaches that sought to establish the historical authenticity of oral poems and traditions, Buturović demonstrates that it is much more important to understand the way in which a community shapes its own image of the past through oral tradition. In her research, the historical event is not the final goal of analysis, but rather the starting point for understanding the processes of literary formation and cultural memory. This approach is particularly evident in her research on the Hörmann Collection, Bosniak oral epic poetry, and the Morić theme. Although these studies belong to different genres and different historical periods, they are all connected by an effort to explain how oral tradition transforms historical experience into poetic reality. Thus, the central question is not the historical accuracy of oral narration, but its cultural function and significance for the community.

An equally important characteristic of her work is her ability to connect detailed analysis of an individual text with broader conclusions about the development of the oral-literary tradition. Beginning with individual poems, ballads, or stories, Buturović consistently seeks to identify the general principles of oral creativity. Consequently, her research goes beyond the interpretation of individual works and develops into a consideration of fundamental questions concerning the poetics of oral literature.

For all these reasons, it can be concluded that Đenana Buturović's greatest contribution lies not only in the results of her individual studies but also in the methodological

od istoga metodološkog načela – usmeno-književni tekst razumijeva kao rezultat dugotrajnoga procesa u kojem kolektiv kroz pripovijedanje i pjesmu oblikuje vlastito historijsko iskustvo. Upravo ta dosljednost predstavlja jednu od najprepoznatljivijih osobina njenog znanstvenog rada.

Poseban doprinos Đenane Buturović ogleda se u povezivanju književnoteorijske, folklorističke, kulturnohistorijske i kulturnoantropološke perspektive. Takav interdisciplinarni pristup omogućio joj je da pitanja porijekla, razvoja i poetike bošnjačke usmene književnosti sagleda znatno šire od dotadašnjih istraživanja. Umjesto da usmenu književnost posmatra prvenstveno kao odraz historijskih događaja, pokazala je da ona predstavlja poseban oblik kulturnoga pamćenja u kojem historijska stvarnost dobija novo simboličko i umjetničko značenje.

Upravo zbog toga, propitivanja nadilaze okvire pojedinačnih književnih žanrova. Analize Hörmannove zbirke, bošnjačke usmene epike, balade o Morićima i usmene proze zabilježene u Bosni i Hercegovini, povezane su zajedničkim nastojanjem da se objasni način na koji usmena tradicija oblikuje i prenosi kolektivno iskustvo. Time je Buturović uspostavila metodološki okvir koji je značajno utjecao na kasnija istraživanja bošnjačke usmene književnosti i ostao jedno od njihovih najvažnijih znanstvenih uporišta.

Vrijednost njenog opusa ogleda se i u činjenici da je svojim autorskim studijama, kritičkim izdanjima i antologijama sačuvala i učinila dostupnim reprezentativan dio bošnjačke usmenoknjiževne baštine. Istovremeno, ova istraživanja otvorila su brojna pitanja koja i danas ostaju predmet rasprava, potvrđujući da trajna vrijednost jednog znanstvenog djela ne počiva samo na ponuđenim odgovorima nego i na sposobnosti da potakne nova istraživanja.

model she developed. This model, based on interdisciplinarity, critical work with sources, and an understanding of oral literature as a form of cultural memory, remains one of the most important foundations of contemporary research on Bosniak oral literature.

Conclusion

The scholarly oeuvre of Đenana Buturović represents one of the most significant achievements of Bosnian and Herzegovinian folkloristics and scholarship on oral literature in the second half of the 20th and the beginning of the 21st century. Through her research on oral epic poetry, ballad, and prose, the author made a lasting contribution to the understanding of the Bosniak oral-literary tradition, as well as to the development of methodologies for its study. Her research demonstrated that oral literature cannot be viewed exclusively as a literary phenomenon, but rather as a complex cultural system in which historical experience, collective memory, and poetic formation intersect.

An analysis of her most important authored and edited works demonstrates that behind the thematic diversity of her oeuvre lies a clearly developed research concept. Whether studying oral epic poetry, ballad, or prose, Buturović consistently starts from the same methodological principle: the oral-literary text is understood as the result of a long-term process in which a collective shapes its historical experience through narration and song. This consistency represents one of the most recognizable characteristics of her scholarly work.

Đenana Buturović's particular contribution lies in connecting literary-theoretical, folkloristic, cultural-historical, and cultural-anthropological perspectives. This interdisciplinary approach enabled her to examine questions of the origins, development, and poetics of Bosniak oral literature far more

Može se zaključiti da Đenana Buturović pripada krugu onih istraživača koji su trajno promijenili način razumijevanja bošnjačke usmene književnosti. Njen naučni rad ostavio je trag ne samo u bosanskohercegovačkoj folkloristici nego i u širem južnoslavenskom proučavanju usmene tradicije, potvrđujući da usmena književnost predstavlja jedan od najvažnijih oblika kulturnoga pamćenja i identiteta Bosne i Hercegovine. Upravo zbog toga znanstveni opus Đenane Buturović ostaje nezaobilazna referentna tačka svakog budućeg istraživanja bošnjačke usmene književnosti.

broadly than previous research had done. Rather than viewing oral literature primarily as a reflection of historical events, she demonstrated that it represents a distinct form of cultural memory in which historical reality acquires new symbolic and artistic meaning.

For this reason, her research goes beyond the boundaries of individual literary genres. Her analyses of the Hörmann Collection, Bosniak oral epic poetry, the ballad about the Morić brothers, and oral prose recorded in Bosnia and Herzegovina are connected by a common effort to explain the manner in which oral tradition shapes and transmits collective experience. In doing so, Buturović established a methodological framework that significantly influenced subsequent research on Bosniak oral literature and remained one of its most important scholarly foundations.

The value of her oeuvre is also reflected in the fact that, through her authored studies, critical editions, and anthologies, she preserved and made accessible a representative portion of Bosniak oral-literary heritage. At the same time, these studies opened numerous questions that remain the subject of scholarly discussion today, confirming that the lasting value of a scholarly work rests not only in the answers it offers but also in its ability to stimulate new research.

It can be concluded that Đenana Buturović belongs to the group of scholars who permanently transformed the way Bosniak oral literature is understood. Her scholarly work left its mark not only on Bosnian and Herzegovinian folkloristics but also on the broader South Slavic study of oral tradition, confirming that oral literature represents one of the most important forms of the cultural memory and identity of Bosnia and Herzegovina. For precisely this reason, Đenana Buturović's scholarly oeuvre remains an indispensable point of reference for all future research into Bosniak oral literature.

Literatura i izvori / Literature and sources

- Buturović, Đenana; Maglajlić, Munib (prir.). 1998. *Bošnjačka književnost u književnoj kritici. Knjiga II: Usmena književnost*. Sarajevo: Alef.
- Buturović, Đenana; Palavestra, Vlajko (prir.). 1974. *Narodna književnost Srba, Hrvata, Muslimana i Crnogoraca*. Sarajevo: Svjetlost.
- Buturović, Đenana. 1976. *Studija o Hörmannovoj zbirci muslimanskih epskih pjesama*. Sarajevo: Svjetlost.
- Buturović, Đenana. 1983. *Morići – od stvarnosti do usmene predaje*. Sarajevo: Svjetlost.
- Buturović, Đenana. 1992. *Bosanskomuslimanska usmena epika*. Sarajevo: Institut za književnost; Svjetlost.
- Buturović, Đenana (prir.). 1997. *Antologija bošnjačke usmene epike*. Sarajevo: Alef.
- Buturović, Đenana. 2009. *Morići – smisao sjećanja i pamćenja*. Sarajevo: Svjetlost.
- Buturović, Đenana; Buturović, Lada (prir.). 1997. *Djevojka – ptica zlatna perja: antologija usmene priče u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Svjetlost.
- Buturović, Đenana; Buturović, Lada (prir.). 2000. *Antologija bošnjačkih usmenih lirskonarativnih pjesama*. Sarajevo: Svjetlost.
- Dervišević, Amira. 2016. *Novelistička i šaljiva priča u bošnjačkoj usmenoj prozi*. Sarajevo: Slavistički komitet i Fondacija „Novi vidici“.
- Hörmann, Kosta. 1976. *Narodne pjesme Muslimana u Bosni i Hercegovini*. Knjiga I. Priredila Đenana Buturović. Sarajevo: Svjetlost.
- Hörmann, Kosta. 1976. *Narodne pjesme Muslimana u Bosni i Hercegovini*. Knjiga II. Priredila Đenana Buturović. Sarajevo: Svjetlost.
- Efendić, Nirha. 2010. „Nova dognanja v proučevanju tematike o Morićih“, Glasnik slovenskoga etnografskega muzeja *Etnolog*, Letnik 20 (vol. 71), Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 359-362.
- Krnjević, Hatidža. 1980. „Braća Morići – istorija i poezija“ *Živi palimpsesti ili o usmenoj poeziji*, Beograd: Nolit.
- Kunić, Mirsad. 2012. „Đenana Buturović (1934–2012).“ *Pregled: časopis za društvena pitanja* 1: 281–285.
- Maglajlić, Munib. 1977. „Odnos pjesme i zbilje. Balada o Morićima“ *Odjek*, XXIX, Sarajevo 15-30. 6. 1976; Maglajlić, Munib „Balada o Morićima u ostavini Hamida Dizdara u Tešnju“, *Lica*, 7 (11).
- Milaković, Josip. 1896. „Majka u našoj narodnoj pjesmi“. Građa za narodnu pedagogiju. Pribrao Josip Milaković.
- Softić, Aiša. 1998. „Razvoj bošnjačke nauke o usmenoj književnosti“, *Bošnjačka književnost u književnoj kritici. Knjiga VI: – novija književnost – književna kritika*. Sarajevo: Alef: 51–73.